

Висновки. У нашій країні постає гостра потреба в розвитку медіаосвіти, одне з головних завдань якої полягає в запобіганні вразливості людини до медіанасильства і медіаманіпуляцій, медіазалежностей. Вимагають розробки сучасні стандарти фахової підготовки медіапедагогів і медіапсихологів для системи освіти, спеціалізованих навчальних курсів для підготовки і перепідготовки фахівців медіаосвітнього профілю на базі вищої педагогічної і психологічної освіти. Медіакультура є інтегративним компонентом гуманітарного та технічного напрямку всіх сфер буття людської життєдіяльності. Роль медіакультури в суспільстві зростає швидкими темпами, оскільки є комплексним засобом пізнання й освоєння людиною навколишнього світу в його соціальних, моральних, інтелектуальних, художніх, економічних, психологічних та інших аспектах, засобом всебічного впливу на особистість, суспільство.

Список використаних джерел

1. Вебер В. Портфолио медиаграмотности [Электронный ресурс] / В. Вебер // Информатика и образование. – 2002. – № 1. – Режим доступа: http://www.infojournal.ru/journal_arxiv/2002/.

2. Винтерхофф-Шпурк П. Медиапсихология: основные принципы / Winterhoff-Spurk P. Перевод с немецкого: Medienpsychologie / П. Винтерхофф-Шпурк – Харьков: Гуманит. Центр, 2007. – 286 с.

3. Медіакультура особистості; соціально-психологічний підхід: навчально-методичний збірник / О.Т.Баришполець, Л.А.Найдьонова, Г.В.Мироненко, О.Є.Голубева, В.В.Різун та ін.; за ред. Л.А.Найдьонової, О.Т.Баришпольця. – К.: Міленіум, 2009. – 440 с.

4. Онкович Г.В. Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій колі України: матеріали методологічного семінару. – К.: Педагогічна думка, 2009. – С. 206 – 217.

5. Чемерис І. М. Формування професійної компетентності майбутніх журналістів засобами іншомовних періодичних видань // Автореф. ... канд. педагогічних наук за спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти/ Чемерис І.М. – Київ, 2008. – 24 с.

6. Шубенко Н.О. Формування медіакультури майбутнього вчителя музики засобами аудіовізуальних мистецтв: дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук // 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» .– Київ – 2010. – 177 с.

ДІАГНОСТИКА МОРАЛЬНИХ ПОЧУТТІВ У ПРОЦЕСІ СПРІЙНЯТТЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ

УДК – 78.03

Лисюк С.

В статті розкриваються питання музично-виховної роботи й удосконалення системи діагностики і розвитку музичних здібностей учнів.

ДИАГНОСТИКА МОРАЛЬНЫХ ЧУВСТВ В ПРОЦЕССЕ ВОСПРИЯТИЯ МУЗЫКАЛЬНЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ

Лысюк С.

В статье раскрываются вопросы музыкально-воспитательной работы и усовершенствования системы диагностики и развития музыкальных способностей учащихся.

THE DIAGNOSTICS OF MORAL SENSES IN THE PROCESS OF MUSICAL WORKS PERCEPTION

Lisiuk S.

The questions of musical-educational work and improvement of the system of diagnosis and development of the students' musical abilities are presented in the article.

Актуальність дослідження зумовлена умовами сучасного музичного виховання молоді, коли в творчий і педагогічний обіг приймаються не тільки художньо самодостатні твори, але і духовна музика, певні зразки популярної сфери.

Метою дослідження є удосконалення методики, діагностики моральних почуттів з виходом на рекомендації щодо організаційного процесу розвитку моральних цінностей в процесі ознайомлення з музичними творами.

Конкретні завдання:

1. Систематизація сучасних методик діагностики за матеріалами адаптованих опитувальників Бойко В.В і Юсупова І.М.

2. Виведення експериментальних опитувань із результативними пропозиціями щодо організації процесу освоєння музичних творів з виявленням морально-етичного пафосу останніх.

Методологічною основою є інтонаційний підхід школи Б. Асаф'єва [1,2], в Україні з вираженням культурологічно-педагогічним нахилом, а також спираємось на спеціальні розробки Бойко В.В і Юсупова І.М.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що вперше в спеціальній літературі опробовані опитувальники на музичному матеріалі, авторськими оригінальними виступають методичні рекомендації музичного виховання учнів.

Практична цінність дослідження є очевидною, оскільки матеріали роботи можуть використовуватися в роботі спеціальних музичних закладів вищого і середнього ступеню.

Мета діагностичного експерименту полягала у визначенні рівнів розвитку емпатії та музичного сприймання у підлітків. Для отримання експериментальних даних були використані такі методи діагностики: адаптований опитувальник Юсупова І.М., адаптований опитувальник Бойко В. В. [3; 169]; аналіз робіт учнів.

Для виявлення рівня розвитку емпатії був використаний адаптований опитувальник І.М. Юсупова. Дітям були запропоновані наступні твердження:

1. Дорослих дітей дратує турбота батьків.
2. Мені подобається роздумувати про причини успіхів і невдач інших людей.
3. Несправедливі дорікання хворого потрібно терпіти.
4. Старі люди, як правило, уразливі.
5. Коли я дивлюсь по телебаченню сумну історію, на мої очі самі собою навертаються сльози.

6. Поганий настрій моїх батьків пеує мій настрій.
7. Мені не прикро, коли мене сварять.
8. Я вважаю, що батькам слід вибачити, навіть коли вони неправі.
9. Коли я дивлюсь кінофільм, то відчуваю, ніби це відбувається зі мною.
10. Батьки ставляться до дітей завжди справедливо.
11. Я можу спостерігати за поведінкою тварин, відклавши інші справи.
12. Мені подобається спостерігати за поведінкою інших людей.
13. Я приводив додому бездомних тварин.
14. Молодші діти люблять зі мною гратися.
15. Коли я бачу скалічену тварину, я намагаюсь їй чим-небудь допомогти.
16. Людині стане краще, якщо уважно вислухати її скарги.
17. Якщо дитина плаче, то на це є свої причини.
18. Я не люблю обговорювати проблеми друзів.

Переваги цієї системи опитування полягають у тому, що автор звертається до життєво-обізнаного, доступного кожному індивіду, торкається психічних орієнтирів музикантів, які а р г і о г і схильні до більш різних емоційних виходів і до змінності психічних домінант.

Відповідаючи на кожне з 18 тверджень, пропонує приписувати відповідним наступні числа: «не знаю» — 1; «ні, ніколи» — 2; «іноді» — 3; «часто» — 4; «майже завжди» — 5; «так, завжди» — 6.

Результат у сумі: від 91–108 балів означав високий рівень емпатійності; від 71–90 балів — достатній рівень емпатійності; від 51–70 балів — середній рівень; від 31–50 — низький рівень; від 0–30 балів — дуже низький рівень [3].

Для виявлення джерел емпатії був використаний адаптований опитувальник Бойко В. В. Дітям були запропоновані наступні твердження:

1. Я маю звичку уважно вивчати обличчя та поведінку людей.
2. Коли співрозмовник нервується, я залишаюсь спокійним.
3. Я люблю діяти так, як задумав, а не так, як раптово забажалося.
4. Я із цікавості починаю розмову з випадковими пасажирками.
5. Я нервуюсь, якщо оточуючі люди засмучені.
6. Моя інтуїція (раптова здогадка) — більш важлива для мене, ніж знання та досвід.
7. Я рідко міркую про причини вчинків людей.
8. Я рідко переживаю через друзів.
9. Звичайно я передчуваю: щось повинно трапитися.
10. Мій допитливий погляд часто збентежує інших людей.
11. Чужий сміх звичайно заражає мене.
12. Я часто дію наздогад правильно.
13. Я часто мимоволі або з цікавості підслуховую розмови сторонніх людей.
14. Я можу залишатися спокійним, навіть якщо усі навколо мене хвилюються.
15. Мені простіше відчутти, ніж зрозуміти.
16. Мені не цікаво вислуховувати сповіді знайомих.
17. Я засмучуюсь, якщо бачу людину, яка плаче.
18. Я люблю мислити, вирішувати задачі, а не вгадувати правильну відповідь.

Відповідаючи на кожне з 18 тверджень, потрібно було приписувати відповідям наступні позначки: «да» — «+»; «ні» — «-».

Після цього підраховувалась кількість відповідей (відповідних ключу) за кожною шкалою, а потім визначалась сума: 1. Раціональне джерело емпатії: +1, +4, -7, +10, +13, -16; 2. Емоційне джерело емпатії: -2, +5, -8, +11, -14, +17; 3. Інтуїтивне джерело емпатії: -3, +6, +9, +12, +15, -18.

Оцінка за кожною шкалою може змінюватись від 0 до 6 балів і вказує на значущість кожного джерела емпатії. Музичний тип емпатії прийнято поєднувати перш за все з емоційним моментом. Але не забуваємо, що класичний період музики 17-19 сторіччя — це епохи панування раціоналізму і музиканти-фахівці «із середини» свого досвіду знають наскільки усвідомленою і контрольованою є спеціальна музична емоційність (яку не слід утотожнювати з буттєвою). А щодо інтуїтивного моменту, то сучасна психологія надає цій сфері поведінкових і мислительних стимулів навіть привілейоване місце.

Раціональне джерело емпатії (за Бойко В.В.) характеризується спрямованістю уваги, сприйняття та мислення людини (учня) на сутність будь-якої іншої людини — на її стан, проблеми, поведінку. Це спонтанний інтерес до іншого, що відкриває шляхи емоційного та інтуїтивного відбиття партнера. В раціональному компоненті емпатії не слід шукати безпосередньої цікавості до іншого. Партнер привертає увагу своєю діяльністю, що дозволяє емпатуючому виявляти його сутність. Емоційне джерело емпатії: емпатуючий відчуває емоційний резонанс з оточуючими людьми, з партнером, співпереживає, приймає співучасть. Емоційна чуйність у даному випадку стає засобом «входження» до енергетичного поля партнера. Зрозуміти його внутрішній світ, прогнозувати поведінку та ефективно впливати можливо лише в тому випадку, якщо трапилась енергетична підстройка до емпатованого. Співучасть та співпереживання виконують роль поєднуючої ланки, провідника від емпатуючого до емпатованого і навпаки.

Інтуїтивне джерело емпатії — це здібність людини розуміти, відчувати поведінку партнерів, - що є в край важливим для творчої діяльності в умовах дефіциту початкової інформації про них, спираючись на досвід, який зберігається в підсвідомості. На рівні інтуїції замикаються та узагальнюються різні відомості про партнерів. Інтуїція менше залежить від оцінних стереотипів, ніж осмислене сприйняття партнерів.

Для виявлення рівня усвідомленості музичного сприйняття був використаний метод аналізу учнівських робіт (за Бойко В.В.). Дітям було запропоновано прослухати музичний твір Мусоргського М.П. «Картинки з виставки», «Гном». Даний твір був вибраний автором дослідження для опитування, оскільки в цій музичній композиції при емоційній множинній змінності образів через програму чітко задіяними є раціональний (сама наочність програмних образів) та інтуїтивний (образно уявлюваного в програмі) фактори. Учні повинні були відповісти на такі питання:

1. Яку назву ти дав би твору?
2. Який характер твору, які настрої, почуття викликає він у тебе?
3. Які засоби виразності використовує композитор і який образ створює за допомогою них?
4. Чи викликає музичний образ твору у тебе співчуття?

Аналіз робіт учнів проводився наступним чином:

- за кожен адекватну аргументовану відповідь — 2 бала;
- за неаргументовану відповідь — 1 бал;
- за неадекватну характеру музиці відповідь — 0 балів.

Рівень усвідомленості музичного сприймання визначався таким чином: результат у сумі 8 балів означав високий рівень усвідомленості та емоційності музичного сприйняття; від 6-7 балів — достатній рівень; від 4-5 балів — середній; від 2-3 балів — низький; від 0-1 балів — дуже низький.

На основі аналізу результатів дослідної роботи можна зробити такі висновки.

Між рівнем розвитку емпатії та музичним сприйняттям існує позитивний зв'язок, ступінь зв'язку — помірний. Тобто здатність співчувати художнім образам у певній мірі сприяє розвитку загальної здатності співчувати. Але одного уроку музики на тиждень недостатньо для розвитку емпатії. Для розвитку емпатії необхідні також спеціальні виховні та межпредметні впливи та засоби створення відповідного психологічного середовища навчання та виховання.

Проблема розвитку музичного сприйняття є дуже актуальною у наш час, тому що від рівня розвитку музичного сприйняття залежить рівень естетичного смаку, розуміння учнями музики, рівень їх культури взагалі, рівень культури спілкування та поведінки, засвоєння цінностей суспільства. Люди, які вміють слухати музику, культурно проводити дозвілля, вміють цінувати прекрасне в житті та в суспільстві.

Культура спілкування — важлива проблема в житті сучасного суспільства. Багато людей не вміють ефективно і культурно спілкуватися. Уміння спілкуватися — це ціла наука, «ази» якої повинна знати кожна людина. Для ефективного спілкування необхідна емпатія, тобто здібність співчувати співрозмовнику. Розвинута емпатія у людини — важливий фактор успіху у тих видах діяльності, які потребують максимальної чутливості до внутрішнього світу співрозмовника. Наприклад, це професійно важлива якість педагога. Як писав Сухомлинський В.Ф.: «Глухой к другим людям — останется глухим к самому себе: ему будет недоступно самое главное в самовоспитании — эмоциональная оценка собственных поступков...» [4; 176].

Крім того, емпатія пов'язана з емоційністю людини, здібністю співчувати мистецтву і музиці, зокрема, з розвитком почуттів. Ці здібності пов'язані з розвитком музичного сприйняття, його емоційністю та раціональністю, рівнем усвідомленості, ставленням до мистецтва та людей. Однак, рівень розвитку музичного сприйняття сучасних школярів далекий від бажаного, а розвиток емпатії взагалі залишається поза увагою багатьох вихователів.

Сприймання — це психічний процес, що є собою відображення з мозку людини діючих у даний момент на органи почуттів об'єктів та явищ матеріального світу та включає у себе осмислення їх на основі минулого досвіду. На відміну від відчуттів, сприймання є відображенням об'єкта взагалі, тоді як відчуття є відображенням лише окремих властивостей або сторін предмету. Сприймати будь-який об'єкт чи предмет — це означає віднести його до якогось певного класу. Тому сприйняття є першим етапом процесу мислення. Американський психолог Дж. Брунер визначив сприймання як «процес категоризації», у ході якого організм здійснює логічний висновок, відносячи сигнали до певної категорії.

Музичне сприймання — це здатність переживати настрої і почуття, що виражаються композитором у музичному творі, та отримувати від цього естетичне задоволення. Освічений слухач розуміє особливості будови різних музичних творів і виразних засобів музичної мови [5; 98]. Музичне сприймання — це процес, в якому суб'єктом впливу є людина з нормальним слухом, а впливаючим об'єктом — акустичні сигнали, що виникають при відтворенні музики на музичних інструментах, у співі.

Коли ми сприймаємо музичний твір і з перших тактів, говоримо, що це — Ф. Шопен, а це — Л. ван Бетховен, то ми цим здійснюємо акт категоризації, відносячи почуте до певної епохи, певного стильового напрямку, до певного композитора. Сприймаючи, ми можемо також визначити жанр твору: симфонічний чи хоровий; характер художнього образу — ліричний чи героїчний; засоби, за допомогою яких передається зміст даного образу. Якщо відчуття є відображенням окремих властивостей предметів при безпосередньому контакті з ними, то сприймання відображає усі властивості предметів у цілому, при цьому окремі відчуття упорядковуються і об'єднуються. Слухаючи музичний твір, ми не сприймаємо окремо його мелодію, ритм, тембр, гармонію, але сприймаємо музику цілісно, узагальноючи в образі окремі засоби виразності.

Музичне сприймання у роботі Теплова Б. ?М. «Психологія музичних здібностей» вивчається з різних позицій, в різних функціях. Основою є визнання емоцій головним компонентом змісту музики. При цьому емоції, почуття, настрої, викликані і виявлені музикою, визначаються як багатообразні, які не зводяться до стану задоволення або не задоволення [6; 121]. Будь-який твір сприймається лише на основі запасу конкретних життєвих музичних вражень. Тобто сприйняття залежить від знань, уявлень, навичок, від минулих слідів — сприйнятого у пам'яті. Процес музичного сприйняття єдиний та цілісний. Тільки умовно можна виділити в ньому окремі етапи [5; 205].

Перший етап становить сприйняття первісне, орієнтовне, емоційно-образне відображення музичного твору в його об'єктивній цілісності та багатообразності. Другий етап становить переломлення змісту музичного твору в призмі творчих можливостей та індивідуального досвіду слухачів. На третьому етапі емоційно-образне відображення музичного твору збагачується індивідуально-особистісним відношення слухача.

На основі музичного досвіду, набутого у результаті прослуховування багатьох музичних творів, у свідомості слухача формується сплетіння нейронів, в яких кодуються ознаки одержаних слухових вражень. У процесі сприймання відбувається порівняння нейронових моделей з реальними звуковими послідовностями. Якщо виявляється дуже сильне розходження між сприймаючим і накопиченим досвідом, то музика сприймається як незрозуміла або нецікава. Але такий самий ефект може бути і в тому випадку, якщо музичний досвід дуже багатий, а людина чує примітивні мелодії та гармонії, чи, позбавлене оригінальності, виконання знайомого твору. Наприклад, перша ситуація виникає, коли шанувальник поп-музики намагається зрозуміти складний симфонічний твір, а друга — коли музикант з серйозною академічною освітою слухає примітивний твір так званої популярної музики.

Процес сприймання музичного твору Ростовський О. ?Я. поділяв на такі етапи [7; 68]:

1. Виявлення головного настрою.
2. Визначення засобів музичної виразності.
3. Розглядання особливостей розвитку художнього образу.
4. Виявлення головної ідеї твору.
5. Розуміння позиції автора.
6. Знаходження у творі власного особистісного сенсу.

А інші педагоги розглядали процес музичного сприймання таким чином [8; 34], [9; 103]:

1. Створення установки на сприймання.
2. Слухання як фізичний та фізіологічний процес.
3. Розуміння і переживання музики.
4. Інтерпретація і оцінка музики.
5. Післядія музики (осмислення і переосмислення після виконання, вплив на подальшу поведінку слухачів).

Ці класифікації не протирічать, а доповнюють одна одну. І на уроці музики використовують (не завжди одразу) всі описані вище етапи. Особливо важливі на уроці музики: створення установки на сприймання, виявлення головного настрою, визначення засобів музичної виразності, виявлення головної ідеї твору та знаходження у творі власного особистісного сенсу.

Визначити, що таке музичне сприймання означає визначити, як воно співвідноситься з такими явищами, процесами та видами діяльності, як слухання та усвідомлення, створення та виконання, запам'ятовування та уявне відтворення, оцінка та естетична насолода, пізнання та емоційне переживання, спостереження та осмислення, уявлення та передбачення, адекватне відображення та вільна асоціативна діяльність.

Для чого існує музичне сприймання як діяльність, як «форма музичної поведінки особистості»? Система функцій включає до себе соціальні та особистісні функції музичного сприймання. До них належать комунікативні функції, що реалізують художнє спілкування з автором твору, виконавцем. Завдяки сприйманню слухач знайомиться з художніми цінностями та їх оцінками, сам стає цінувальником і, таким чином, орієнтує себе в культурі та музичному житті. Отже, музичне сприйняття передбачає єдність емоційних та раціональних моментів.

Основою музичного сприйняття є передусім глибока емоційна реакція, що виявляється у формі інтуїтивних оцінок, які відбивають почуття і переживання особистості. Однак це передбачає не тільки безпосередній емоційний відгук: («подобається» чи «не подобається»), а й уміння глибоко усвідомлювати свої почуття, пояснювати й аргументувати їх на основі певних поглядів та уявлень. Досить розвинене логічне мислення, його операції (аналіз, порівняння, виділення головного), його форми (судження і умови) відіграють важливу роль у процесі музичного сприймання. Спираючись на здобуті знання та логічний аналіз, інтуїтивні емоції стають незмірно глибшими, змістовнішими. Без участі мислення неможлива й оцінка музичних творів, що обов'язково пов'язана з усвідомленням змісту музики, її ідей, характеру переживань і всіх засобів виразності, які формують музичний образ.

У слухачів часто створюється враження, ніби музика сприймається безпосередньо чуттям, без осмислювання, і оцінка музичних творів має емоційно-

інтуїтивний характер. Справді, сутністю музичного сприймання є його емоційність, під якою маються на увазі переживання краси музичного образу, почуття і думки, що їх пробуджує музика. Музичне сприйняття та оцінка музики завжди емоційні, поза емоціями вони немислимі. Однак, слухаючи музику, людина може просто фізіологічно «заражатися» її ритмом, настроєм, радіти, веселитися або журитися. Лише поступово, набувши спеціальних знань, досвіду спілкування з музикою, вона починає оцінювати, помічати і усвідомлювати художньо-образну красу музики. Тому при повноцінному сприйнятті і оцінці музики емоційна реакція завжди поєднується з аналітичною діяльністю свідомості. Рациональне осмислення емоційних переживань — обов'язкова умова адекватності оціночної діяльності. Логічний аналіз і синтез здобутої емоційної інформації дозволяє виділити найзначніші деталі музичного твору, узагальнити їх, визначити естетичну цінність твору. Щоправда, у порівнянні з сприйняттям інших видів мистецтва, раціональна сторона музичного сприйняття найменш помітна, в музиці вона фактично заглушується емоційною.

Отже, все ж таки основою музичного сприйняття є емоційно-образний, чуттєвий початок. За багатозначністю змісту він значно складніше раціонального.

Музика пробуджує в людях почуття, які є не тільки основою її розуміння, але й результатом її пізнання. Однак це не означає, що мета музики зводиться до простого збудження емоційної сфери людини. Музика — особливий засіб спілкування між людьми, а пробуджуванні нею почуття — шлях до відтворення багатообразних явищ оточуючого життя. Пробуджуючи у слухача почуття, музика розкриває перед ним безмежне розмаїття душевних станів: пристрасті, переживання, пориви настрою. І за допомогою них розповідає про навколишній світ, розповідає настільки, наскільки вона може схвилювати людину. Сприйняти музику можливо тільки на основі почуттів, які, не будучи її метою, є показником її впливу. Різними виразними засобами музика може пробудити в людині схожі почуття і навпаки, один і той самий засіб викликає різні переживання. Різноманітність музичних символів дозволяє їм бути одночасно всеохоплюючими і, разом з тим, максимально індивідуальними.

Музика — вид мистецтва, мова якого у більшій мірі, ніж мова інших видів мистецтва, діє на емоційну сферу людини. Музика відтворює засобами своєї мови навколишнє життя і цим, неначе вводить нас у певну життєву ситуацію, робить людину її співучасником, змушує відчувати до неї відповідне ставлення. Відображаючи життя, музика пробуджує почуття, які не можна порівняти за силою з переживаннями, що виникли під впливом інших видів мистецтва. Як в ніякому іншому художньому сприйнятті, у музичному — чуттєва реакція відіграє визначне значення. Без неї не можливо досягнути музичний зміст. Але треба пам'ятати, почуття — це психічний процес, притаманний суб'єкту сприйняття — людині. Відносно музики почуття є вторинним, похідним.

Почуття є основою емоційно-образного сприйняття, що збагачує людину духовно, розширює коло її знань про навколишній світ, що відбивається на характері усієї її діяльності. За своїм обсягом чуттєва інформація перевищує

можливості усіх інформативних каналів, за допомогою яких людина спілкується з оточуючим її середовищем. Навіть у мові — основному засобі спілкування між людьми — людина змушена звертатися до комплексного інформування, доповнюючи можливість одного інформативного каналу засобами іншого: мова доповнюється жестами, мімікою, різноманітним інтонацій, і при цьому здобуває своєрідне емоційне забарвлення.

Отже, музичне сприйняття представляє собою одну із форм музичної діяльності, містить у собі естетичне пізнання навколишньої дійсності, втіленої у музичній образності, за допомогою засобів музичної виразності.

У вузькому сенсі розуміння, музичне сприйняття — це психічне відображення музичного твору, яке включає емоційний відгук і раціональне усвідомлення, осмислення почутого. Тому, ми радимо використовувати такі методичні поради (рекомендації) як то: 1) використання активних методів навчання; наприклад, дискусії («Що таке класична, сучасна, академічна музика?», «Чому джаз виник саме в США?», «У якому стилі писав І.С.?Бах?», «Чому у ХХ столітті, на відміну від попередніх, так багато стилів мистецтва?»); рольові ігри (інсценізація пісень, «Прес-конференція з відомими музикантами», «Науковий симпозіум музикознавців», «Конкурс виконавців»); 2) включення учнів в систематичну оціночну діяльність (естетична оцінка прослуханих творів); 3) використання міжпредметних зв'язків (наприклад, «Тема моря в художніх шедеврах літератури, живопису та музики», «Портрет музичний, літературний, живописний»);

4) використання творчих завдань (наприклад, намалювати малюнок або скласти вірш після прослуховування музики; написати словесний портрет музичного образу; створити оповідання, казку про засоби музичної виразності, виникнення твору або жанру); 5) використання сучасних цікавих для школярів музичних творів (наприклад, сучасні опери «Notre Dame de Paris» Р. Кошьянте, «Romeo and Juliette» Ж. Пресгурвица), порівняння сучасних і класичних академічних творів за аналогічними сюжетами); 6) використання методу порівняльного аналізу; 7) особистий приклад вчителя у висловлюванні естетичних суджень і обґрунтування власних естетичних смаків; 8) прояв вчителем емпатії (співчуття, співрадість, засмучення) до учнів.

Використання прийнятих методів опитування дозволяє влучно зорієнтувати учнів (і студентів) на відчуття морального пафосу музики, що є вихідним і наскрізним показниками музики як виду мистецтва.

Література

1. Асафьев Б. (И.Глебов) Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании. — М.-Л. : Музыка, 1965, — 151 с.

2. Асафьев Б. Музыкальная форма как процесс. — М.-Л. : Музыка, 1971, — 379 с.

3. Бойко В. В. Энергия в общении: взгляд на себя и на других. — М. : Информационно-издательский дом «Филинь», 1996.

4. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. — Киев: Радянська школа, 1974. — 47 С.

5. Назайкинский Е.В. Музыкальное восприятие как проблема музыкознания // Музыкальное восприятие. — М. : Просвещение, 1980.
6. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей. — М. : Педагогика, 1946.
7. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання. — Київ : ІЗМН, 1997.
8. Коваль Л. Сприймання музичних творів підлітками // Музика в школі. — Вип. 2. — М. : Просвіта, 1974.
9. Остроменский В.Д. Восприятие музыки как педагогическая проблема. — К. : Музична Україна, 1975.

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ САМОТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ТА ЇЇ ДЕТЕРМІНАНТИ

УДК 159.9
Миронець М.Г.

Стаття присвячена проблемі самотності у сучасному суспільстві. У статті розкривається сутність феномену самотності та здійснено аналіз теоретичних та практичних підходів вивчення цього явища.

Ключові слова: самотність, відчуження, замкнутість, соціальна самотність, емоційна самотність, депривація, ізоляція, причини самотності, спілкування, депресія.

Статья посвящена проблеме одиночества в современном обществе. В статье раскрывается сущность феномена одиночества и осуществлен анализ теоретических и практических подходов изучения этого явления.

Ключевые слова: одиночество, отчуждение, замкнутость, социальное одиночество, эмоциональное одиночество, депривация, изоляция, причины одиночества, общение, депрессия.

The article deals with the with the problem of loneliness in the modern society. It shows peculiarities of the phenomenon of the loneliness and it carries out the analyses of the theoretical and practical approaches to the study of phenomenon.

Key words: loneliness, estrangement, exclusion, social loneliness, emotional loneliness, deprivation, isolation, seasons of loneliness, communication, depression.

Постановка проблеми. Людина завжди відчувала страх перед самотністю. І це складне та суперечливе явище не втратило своєї актуальності і сьогодні. Так, Ф. Фромм — Рейхман зазначає, „що прагнення до взаємної близькості зберігається у людини з дитинства і протягом усього життя. І немає жодної людини, котра не боялась би його загубити ” [4; 256].